ΣΧΟΛΙΟ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ επί του από 20ης Φεβρουαρίου 2019 δημοσιευθέντος Γράμματος του Πατριάρχη Βαρθολομαίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Αλβανίας Αναστάσιο

a:2:{s:4:"TEXT";s:100724:"
Στις 9 Μαρτίου 2019 στην επίσημη ιστοσελίδα του το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ανάρτησε το από 20ης Φεβρουαρίου μηνολογούμενο Γράμμα του Παναγιωτάτου Πατριάρχη Βαρθολομαίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Αλβανίας Αναστάσιο, ως απάντηση στο Γράμμα του τελευταίου σχετικά με το ουκρανικό εκκλησιαστικό. Το περιεχόμενο της επιστολής του Πατριάρχη Βαρθολομαίου έχει σχέση προς την αντικανονική απονομή της ούτως λεγομένης αυτοκεφαλίας στους σχισματικούς της Ουκρανίας από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, κάτι το οποίο θίγει αμέσως τη Ρωσική Εκκλησία. Επιχειρώντας να δικαιολογήσει την παρέμβαση στα του οίκου της, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος προβάλλει θεωρία περί αποκλειστικών δικαιωμάτων των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως επί της Ορθοδόξου Εκκλησίας, την οποία τεκμηριώνει διά του γράμματος προς τον Προκαθήμενο της Εκκλησίας της Αλβανίας.

Κατόπιν εξετάσεως των κεντρικών σημείων της επιχειρηματολογίας του Πατριάρχη Βαρθολομαίου από τα μέλη και τους εμπειρογνώμονες της Συνοδικής Βιβλικής Θεολογικής Επιτροπής παρατίθενται κάτω τα βασικά συμπεράσματα.

1. Το Γράμμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου ισχυρίζεται ότι «διὰ τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων» «οὐχί ἐν εἴδει προνομιῶν ἀλλὰ θυσίας» ανατίθενται στον Προκαθήμενο της Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας κάποιες «ὑπερορίους εὐθύνας» με σκοπό την οριστική διευθέτηση «τῶν ἀνά τὰς Τοπικὰς Ἐκκλησίας ἀναφυομένων προβλημάτων τῶν μὴ δυναμένων ἵνα ἐπιλυθώσιν ὑπ᾽ αὐτῶν». Επίσης τονίζει ότι «αὕτη ἡ κληρουχία» της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διακονήθηκε «ἀδιαστίκτως καθ᾽ ὅλους τοὺς παρελθόντας αἰώνας» από τους προκατόχους του Πατριάρχη Βαρθολομαίου στον θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως.

Στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν κανόνες, οι οποίοι να χορηγούσαν τις ανάλογες αρμοδιότητες στους Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως, κάτι το οποίο επιβεβαιώνει έμμεσα και ο ίδιος ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, διότι δεν προσάγει προς επιβεβαίωση των λεχθέντων κάποιο συνοδικό κανόνα.

Ο προκάτοχοι του σημερινού Προκαθημένου της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, στους οποίους κάνει μνεία, έβλεπαν διαφορετικά το ζήτημα του πρωτείου, απορρίπτοντας τη διδασκαλία περί αποκλειστικών δικαιωμάτων του κατέχοντος τα πρωτεία τιμής επισκόπου της Εκκλησίας. Ευλόγως να αναφερθεί σχετικά η Εγκύκλιος και Συνοδική Επιστολή της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1895, η οποία συντάχθηκε με αφορμή την Εγκύκλιο το Πάπα Ρώμης Λέοντος ΙΓ’ περί ενώσεως Εκκλησιών. Ασκώντας πολεμική κατά της κεφαλής της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας, η Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως υπερασπιζόταν τότε την Ορθόδοξη ερμηνεία του ρόλου του πρώτου, η οποία ουδεμία παρέμβαση του πρώτου των Προκαθημένων επιδέχεται στα των άλλων

τοπικών Εκκλησιών:

«Πᾶς ἐπίσκοπὸς ἐστι κεφαλὴ καὶ πρόεδρος τῆς ἑαυτοῦ κατὰ μέρος Ἐκκλησίας, ὑποκείμενος μόνον ταῖς συνοδικαῖς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας διατάξεσὶ τε καὶ ἀποφάσεσιν ὡς μόναις ἀλανθάστοις, ἥκιστα τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ὡς δείκνυσιν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, μόνος δὲ αἰώνιος ἀρχηγὸς καὶ κεφαλὴ ἀθάνατος τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτι αὐτὸς ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας (Κολ. 1.18)...

Οἱ θεῖοι Πατέρες, τιμῶντες τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης μόνον ὡς ἐπίσκοπον τῆς πρωτευούσης πόλεως τοῦ κράτους, ἀπέδωκαν αὐτῷ προεδρείας πρεσβεῖα τιμητικὰ, θεωρήσαντες αὐτὸν ἁπλῶς ὡς πρῶτον τῇ τάξει ἐπίσκοπον, τοῦτ'ἔστι πρῶτον ἐν ἴσοις, ἅπερ πρεσβεῖα καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἀπένειμαν κατόπιν, ὅτε ἡ πόλις αὕτη ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ὡς μαρτυρεῖ περὶ τούτου ὁ κη' κανὼν τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς Συνόδου...Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ῥώμης ἐστὶν ἐπίσκοπος ἰσότιμος τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῖς τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἐν οὐδενὶ δε κανόνι καὶ παρ'οὐδενὶ τῶν Πατέρων ὑπαινιγμὸς τις γίνεται, ὅτι ποτὲ ὁ Ῥωμης μόνος ἐστὶν ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἀλάθητος κριτὴς τῶν ἐπισκόπων τῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων καὶ αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν...

Ἑκάστη κατὰ μέρος αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἦν ὅλως ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοδιοίκητος κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὅπως δὲ οἱ ἐπίσκοποι τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, οὕτω καὶ οἱ τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἱσπανίας, τῶν Γαλλιῶν, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Βρεττανίας ἐκυβέρνων τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἕκαστοι διὰ τῶν ἰδίων τοπικῶν Συνόδων, οὐδὲν ἀναμίξεως δικαίωμα ἔχοντος τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὑπήγετο καὶ ὑπεῖκεν εἰς τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις. Ἐν σπουδαίοις δὲ ζητήμασι, δεομένοις τοῦ κύρους τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἐγίνετο ἔκκλησις εἰς οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις μόνο ἦν καὶ ἔστι τὸ ἀνώτατον ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ κριτήριον»**[1]**.

Ισχυριζόμενος ότι η ανατεθείσα δήθεν στους Προκαθημένους Κωνσταντινουπόλεως «ὑπερόρια εὐθύνη» «οὐδένα ἐνδοιασμόν ἡ ἀνησυχίαν προκαλέσασα πώποτε παρά τοῖς λοιποῖς Πατριάρχαις», ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος επικαλείται την επιστολή των πατέρων της ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου προς τον Πάπα Ρώμης Κελεστίνο του έτους 425.

Έκπληξη προκαλεί η χρήση αυτού του συγκεκριμένου χωρίου, όπως γενικά και η παραπομπή στους πατέρες αυτής της περίφημης Συνόδου.

Λίαν γνωστό τυγχάνει ότι αφορμή για τη συγγραφή της επιστολής στάθηκε η παρέμβαση του Πάπα Κελεστίνου στα της Εκκλησίας Καρθαγένης και η διενέργεια από αυτόν εκκλησιαστικής δίκης, κατόπιν εκκλήτου προσφυγής Αφρικανού Επισκόπου. Επικρίνοντας την ἐν λόγῳ ενέργεια του Ρώμης, οι Συνοδικοί πατέρες έγραφαν ειδικότερα:

«Ἐν προφάτῳ τοίνυν τοῦ καθήκοντος τῆς ὀφειλομένης προσκυνήσεως ἐκπληρουμένου, ἱκετεύομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰς ὑμετέρας ἀκοὰς τοὺς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μὴ προσδέχησθε, μηδὲ τοὺς παρ᾽ ἡμῶν ἀποκοινωνητέους, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσητε δέξασθαι· ἐπειδὴ τοῦτο καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ ὁρισθὲν εὐχερῶς εὕροι ἡ σὴ σεβασμιότης· εἰ γὰρ καὶ περὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ περὶ λαϊκῶν φαίνεται ἐκεῖ παραφυλάττεσθαι, πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπίσκοπων βούλεται παραφυλαχθῆναι; Μὴ οὖν οἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἀναρτηθέντες παρὰ τῆς σῆς ἁγιωσύνης, σπουδαίως, καὶ καθὼς μὴ χρή, φανῶσιν ἀποκαθιστάμενοι τῇ κοινωνίᾳ»**[2]**.

Δεν κρίνεται περιττό να παρατεθεί και ένα ολόκληρο χωρίο, όπου οι πατέρες της ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου ζητούν τον Πάπα να μην αποστέλλει τους εκπροσώπους αυτού προς εξέταση της υποθέσεως. Ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δεν παραθέτει το απόσπασμα

αυτό αυτούσιο:

«Ἐκβιβαστὰς τοίνυν κληρικοὺς ὑμῶν τινῶν αἰτούντων μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μὴ τὸν καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἤτις τὸ φῶς τῆς ἁπλότητος, καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμούσι προσφέρει»**[3]**.

Η διατυπωθείσα τη νεότερη πλέον εποχή θεωρία σχετικά με τις «ὑπερόριες εὐθύνες» στα εκκλησιαστικά, είναι δάνειο από το λεξιλόγιο των επισκόπων Ρώμης, οι οποίοι από το 5ο ήδη αι. προέβαλαν αξιώσεις επί της «μερίμνης τῆς οἰκουμένης» (universalis cura; sollicitudo omnium ecclesiarum), η οποία. κατά τη γνώμη τους. δεν ήταν καν προνόμιο, αλλά «ιδιαίτερο καθήκον» και «διακονία» της Εκκλησίας Ρώμης.

Η Ιερά Σύνοδος Ιεραρχίας της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας το 2008 εξέφρασε την έντονη ανησυχία για τις επιδιώξεις της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως να καθιερώσει το προωθούμενο από επιμέρους ιεράρχες και θεολόγους αυτής καινοφανές εκκλησιολογικό δόγμα, το οποίο «έρχεται σε απόλυτη αντίθεση με τη μακραίωνη κανονική παράδοση». Ο ορισμός της Συνόδου «Περί τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας» απαριθμεί τις βασικές αξιώσεις των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως, τις οποίες εκείνη την εποχή δηλοποιούσαν οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας αυτής. Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά τη δεκαετία, η οποία μεσολάβησε, οι ιδέες του Προκαθημένου της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως σχετικά με τα προνόμιά του έχουν σημαντικά διευρυνθεί. Το Γράμμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου προς τον Αρχιεπίσκοπο Αλβανίας Αναστάσιο δηλοποιεί πλέον το δικαίωμα να επεμβαίνει επί παντός θέματος και εξ ιδίας πρωτοβουλίας στα των άλλων κατά τόπους Εκκλησιών, το οποίο αποτελεί αξίωση επί υπερορίας δικαιοδοσίας εφ'όλων των αυτοκεφάλων Εκκλησιών.

Δυστυχώς, δεν εισακούσθηκε η έκκληση της Ρωσικής Εκκλησίας να αποφεύγονται οι μονομερείς κινήσεις, οι οποίες δύνανται να επιφέρουν ανεπανόρθωτες ζημιές στην ενότητα της Ορθοδοξίας:

«Θεωρώντας ότι όλα τα ὡς ἄνω ζητήματα δύνανται να λυθούν οριστικά μόνο από την Οικουμενική Σύνοδο της Ορθοδόξου Εκκλησίας, η παρούσα Σύνοδος καλεί την Αγιωτάτη Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως στο εξής και μέχρι την εξέταση σε πανορθόδοξο επίπεδο των προαναφερθέντων καινοτομιών, να κρατήσει την επιφυλακτική στάση και να απέχει από τις ενέργειες, οι οποίες δύνανται να δυναμιτίσουν την ορθόδοξη ενότητα. Αυτό αφορά ειδικά τις προσπάθειες αναθεωρήσεως των κανονικών ορίων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών»**[4]**.

2. Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος υποστηρίζει ότι η διακονία των «ὑπερορίων εὐθυνῶν» ασκείται από τον Κωνσταντινουπόλεως εντός «τοῦ κανονικῶς ἀμεταθέτου καθεστώτος τῆς Πενταρχίας».

Η υπό εξέταση θέση περιέχει μια εσωτερική αντίφαση, διότι η θεωρία της πενταρχίας όχι μόνο δεν ενισχύει τα δήθεν υφιστάμενα αποκλειστικά προνόμια του πρώτου, αλλά, αντιθέτως, εδραιώνει την ισοτιμία των πέντε πατριαρχικών θρόνον της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Ο θεσμός της πενταρχίας θεσπίσθηκε τον 6ο αι. με τα διατάγματα του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, ο οποίος καθόρισε την «τάξιν τιμῆς» των πέντε μεγαλύτερων θρόνων της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ήτοι της Ρώμης, της Κωνσταντινουπόλεως, της Αλεξανδρείας, της Αντιοχείας και των Ιεροσολύμων. Η 109α Νεαρά του αυτοκράτορα Ιουστινιανού ειδικότερα δε αναφέρει:

«Αἱρετικοὺς δὲ καὶ ἐκεῖνοι εἰρήκασι και ἡμεῖς λέγομεν τοὺς διαφόρων ὄντας αἱρέσεων,...καὶ πρὸς γε πάντας τοὺς μὴ ὄντας μέλος τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ πάντες

ὁμοφώνως οἱ ἁγιώτατοι πάσης τῆς οἰκουμένης πατριάρχαι, ὅ τε τῆς ἐσπερίας Ῥωμης καὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πάντες οἱ ὑπ᾽αὐτοὺς τεταγμένοι ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τὴν ἀποστολικὴν κηρύττουσι πίστιν τε καὶ παράδοσιν»**[5]**.

Την αυτοκρατορική περίοδο απηγορεύετο η εισπήδηση ενός της Πενταρχίας στο έδαφος του άλλου, ενώ όλα τα διεκκλησιαστικά ζητήματα και εφέσεις υπεβάλλοντο στην κρίση του αυτοκράτορα, ο οποίος και υπαγόρευε τη διαδικασία της αντιμετωπίσεως αυτών. Πολλοί συγγραφείς της βυζαντινής εποχής αναφέρονται στα ίσα προνόμια και τις ευθύνες των πέντε σπουδαιοτέρων θρόνων της αυτοκρατορίας. Ο Αντιοχείας Πέτρος Γ’ (1052–1056) στην επιστολή προς τον Ακυληίας έγραφε:

«Πέντε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς θείας ᾠκονομήθη χάριτος εἶναι πατριάρχας, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων <...> (PG 120 col. 757). Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς· ἐν αὐτῷ δὲ μέλη πολλὰ· καὶ πάντα ὑπὸ πέντε μόνον οἰκονομεῖται αἰσθήσεων <...> Καὶ τὸ σῶμα δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ· ἡ τῶν πιστῶν λέγω Ἐκκλησία· ἐν διαφόροις ὥσπερ μέλεσι συναρμολογουμένη ἔθνεσι, καὶ ὑπὸ πέντε αἰσθήσεων οἰκονομουμένη, τῶν εἰρημένων μεγάλων θρόνων, ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς· αὐτοῦ φημι τοῦ Χριστοῦ (col. 760)».

Ο Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννης Ι’ Καματηρός στην επιστολή του προς τον Πάπα Ιννοκέντιο Γ’ το έτος 1200 σημείωσε ότι δεν προσφέρουν βάση οι συνοδικές αποφάσεις για τις αξιώσεις των Επισκόπων Ρώμης:

«Δεν ευρίσκουμε εκεί μόνο την απαρίθμηση [των Εκκλησιών], αλλά και την ευκόσμο τάξη, σύμφωνα με την οποία η μεν αποκαλείται η πρώτη, η δε η δεύτερη, στη συνέχεια η τρίτη και ούτω καθ’εξής. Από καμία όμως ιερά αποστολική διάταξη, ουδέ κανόνα γνωρίζουμε καθολικές Εκκλησίες, οι οποίες να εμπεριέχουν τις λοιπές ή είναι μητέρες για τις άλλες»**[6]**.

Μόνο αργότερα, εξαιτίας των γνωστών ιστορικών καταστροφών, της σημαντικής αποδυναμώσεως και ελαττώσεως των παλαιφάτων Πατριαρχείων, τα οποία ευρέθησαν εμπερίστατα, καθώς και λόγῳ της θέσεως του θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ως εκείνου της πρωτεύουσας, καθιερώνεται η αρχή της εκ των πραγμάτων ανισοτιμίας μεταξύ του Κωνσταντινουπόλεως και των λοιπών Πατριαρχών της Ανατολής. Η όψιμη βυζαντινή περίοδος και, ιδίως, η περίοδος της Οθωμανικής κυριαρχίας, σημαδεύονται από όχι σπάνιες καταχρήσεις της θέσεως από Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως. Δεν προκαλεί έκπληξη ότι σχεδόν όλα τα λεχθέντα των Προκαθημένων Κωνσταντινουπόλεως, τα οποία επικαλείται στο Γράμμα του ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, αφορούν ακριβώς αυτή την ιστορική εποχή.

Ερρήσω ἐν παρόδῳ ότι παραθέτοντας σε σχέση με τα παραπάνω τα του Κωνσταντινουπόλεως Καλλίστου Α΄ σχετικὰ «προς την υπόθεσιν του Τιρνόβου Γερμανού Β», ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος διαπράττει ένα παράξενο σφάλμα, διότι δεν γνωρίζει η ιστορία ένα Πατριάρχη Τιρνόβου με αυτό το όνομα, ενώ κατά την Πατριαρχία του Καλλίστου Α’, το θρόνο του Τιρνόβου είχε ο Πατριάρχης Θεοδόσιος Β’.

Κανονική ανωμαλία όμως, η οποία οφείλεται στα τραγικά γεγονότα του παρελθόντος, είναι αδύνατο να καθιερώνεται ὡς κανόνας. Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη την Οθωμανική εποχή, με τους Πατριάρχες της Ανατολής όχι μόνο να διαβιούν επί μακρά διαστήματα στην Ιστανμπούλ, αλλά και να εκλέγονται και να χειροθετούνται στην πόλη αυτή, ωστόσο σώζετο η ιδέα περί ισοτιμίας όλων των Πατριαρχών, κάτι το οποίο εύρισκε απήχηση ιδίως στην πολεμική κατά της ετεροδοξίας.

Έτσι, επικεντρώνεται στο θέμα του πρωτείου η Εγκύκλιος Επιστολή των Πατριαρχών της Ανατολής του έτους 1848, όπου, μεταξύ άλλων, αμφισβητούνται οι αξιώσεις των παπών της Ρώμης επί του πρωτείου εντός της Εκκλησίας του Χριστού. Τα πρεσβεία του πρώτου θρόνου, τόσο κατά τους πρώτους αιώνες του χριστιανισμού, όσο και τον 19^{ο} αι., οι συντάκτες της Επιστολής τα έβλεπαν στη θέση το θρόνου αυτού στην πρωτεύουσα του ενιαίου κράτους: πρώτα της Ρωμαϊκής, και στη συνέχεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ούτε οι ιεροί κανόνες και κάποια ειδική κανονική θέση, αλλά η φυσική ροή των πραγμάτων ανάγκαζε να προσφεύγουν οι ενδιαφερόμενοι στις διαφορές τους στην πρωτεύουσα τη Ρώμη ή την Κωνσταντινούπολη. Οι λαμβανόμενες όμως εκεί αποφάσεις θα έπρεπε να ήταν αδελφικές και όχι προστακτικές, που να παραβίαζαν την ελευθερία των κατά τόπους Εκκλησιών, δηλαδή το αυτοκέφαλό των. Η Επιστολή τονίζει ιδιαίτερα ότι η αδελφική συνδρομή του Κωνσταντινουπόλεως θα παρείχετο αποκλειστικά κατόπιν του σχετικού αιτήματος των Προκαθημένων των κατά τόπους Εκκλησιών και όχι να επιβάλλετο από τον ίδιο**[7]**.

3. Ο θεσμός της Πενταρχίας το Γράμμα χαρακτηρίζει ὡς «κανονικώς ἀμετάθετο καθεστώς». Παρόμοιος χαρακτηρισμός κρίνεται αρκούντως παράξενος.

Η ανάδυση της Πενταρχίας δεν οφείλεται, όπως ειπώθηκε ανώτερα, στους κανόνες της Εκκλησίας, αλλά στα διατάγματα του Ρωμαίου αυτοκράτορα, και ὡς εκ τούτου αυτή, ὡς θεσμός κρατικός, έχασε τη σημασία της με τη διάλυση της αυτοκρατορίας. Παράλληλα, με την πάροδο του χρόνου τροποποιείτο η τάξη τιμής των Ορθοδόξων Πατριαρχών. Το 1590, στη Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως στο Γράμμα ιδρύσεως του Πατριαρχείου Ρωσίας οι Πατριάρχες της Ανατολής παραχώρησαν στον Προκαθήμενο της Ρωσικής Εκκλησίας την πέμπτη θέση στα Δίπτυχα:

«...πατριάρχην ἐχειροτόνησε Μοσκοβίου τὸν κύριον Ἰὼβ, τῇ ἐπικλήσει καὶ χάριτι τοῦ παναγίου πνεύματος, καὶ γράμμα αὐτῷ δέδωκε χρυσόβουλλον πατριαχικὸν, καὶ δι'αὐτοῦ τοῦ χρυσοβούλλου ὥρισε καὶ ἀπεφήνατο, ἵνα ὁ αὐτὸς ἀρχιεπίσκοπος Μοσκοβίου κῦρ Ἰὼβ ὑπάρχῃ πέμπτος πατριάρχης, καὶ ἔχῃ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν τὲ καὶ τιμὴν, καὶ συναριθμῆται καὶ μετρῆται μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν, εἰς τὸν μετὰ ταῦτα αἰῶνα τὸν ἅπαντα».

4. Για να υποστηρίξει τη δήθεν «ἀρχαίαν ταύτην πράξιν τῆς Ἐκκλησίας», με την οποία στον Κωνσταντινουπόλεως χορηγείται το δικαίωμα παρεμβάσεως στα των άλλων Εκκλησιών, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος παραθέτει τον Τομο του έτους 1663, ο οποίος είναι περισσότερο γνωστός ὡς «Γράμμα περί ἀρχής βασιλικῆς τέ καὶ πατριαρχικῆς», όπου οι Πατριάρχες της Ανατολής «ἐπέλυσαν κεφάλαια ζητημάτων προβληθέντα αὐτοῖς ὑπό τοῦ κλήρου τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας».

Η υπό εξέταση κείμενο, το οποίο είναι αμφισβητούμενο τόσο κατά την προέλευση του, όσο και κατά το περιεχόμενό το, μεταδίδει την πράξη της εποχής αυτού, δηλαδή της Οθωμανικής, επί της οποίας οι Πατριάρχες της Ανατολής, όπως προαναφέρθηκε ήδη, τελούσαν *de facto* σε κατάσταση υποταγής στον Κωνσταντινουπόλεως. Καίτοι και τούτο το κείμενο, σε περίπτωση επισταμένης μελέτης, στην πραγματικότητα δεν υποστηρίζει τις σημερινές αξιώσεις του Κωνσταντινουπόλεως.

Παρά τον ισχυρισμό του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, δεν αποτελεί ο Τόμος του 1663 απάντηση στα κεφάλαια ζητημάτων, τα «προβληθέντα ὑπό τοῦ κλήρου τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας». Γράμματα, τα οποία απεστάλησαν στους τέσσερις Πατριάρχες της Ανατολής, δια των οποίων προσκαλούντο να μεταβούν στη Μόσχα προς συμμετοχή στη Σύνοδο, η οποία συνεκλήθη για να ασχοληθεί με την υπόθεση του Πατριάρχη Νίκωνος, υπογράφησαν μόνο από τον Τσάρο Αλέξιο Μιχαϊλόβιτς, τον πρωτοστάτη δηλαδή της δίκης του Πατριάρχη Μόσχας. Αλλά ούτε οι εκκλησιαστικές αρχές, ούτε ο απλός κλήρος της Ρωσικής Εκκλησίας ζήτησαν απαντήσεις από τους Πατριάρχες της Ανατολής.

Ο Τόμος του 1663 δεν έχει χαρακτήρα συνοδικής αποφάσεως. Οι Προκαθήμενοι των Εκκλησιών Αλεξανδρείας και Αντιοχείας, στους οποίους κομίσθηκε αντίγραφο του Τόμου, υπέγραψαν αυτό πολύ αργότερα. Επίσης γνωστό είναι ότι ο Ιεροσολύμων Νεκτάριος δεν υπέγραψε το ίδιο το έγγραφο, αλλά επισύναψε την ιδική αυτού γνώμη, όπου δηλοποιεί το ενδεχόμενο εκπτώσεως οποιουδήποτε Πατριάρχη, του Κωνσταντινουπόλεως μηδέ εξαιρουμένου, από το δικαστήριο των μητροπολιτών και επισκόπων της σειράς, με την οποία τη γνώμη διέψευσε ουσιαστικά τις θέσεις του κειμένου περί ειδικών προνομίων του Κωνσταντινουπόλεως**[8]**. Αμφισβητήσεις επιδέχεται και το κύρος, τουλάχιστον, ορισμένων συντακτών του κειμένου. Ένας εκ των οποίων ο Αντιοχείας Μακάριος, ακόμη το 1662 απέστειλε εμπιστευτική επιστολή στον Πάπα Ρώμης, όπου δήλωσε την υποταγή του. Το μόνο γεγονός αυτό θέτει ερώτημα, το κατά πόσο το ἐν λόγῳ κείμενο δύναται να θεωρείται έκφραση της αυθεντικής και αλωβήτου εκκλησιαστικής παραδόσεως.

Ταυτόχρονα ακόμη και από της απόψεως του κανονικού συστήματος, το οποίο καταγράφεται στον Τόμο 1663, οι πράξεις του Πατριάρχη Βαρθολομαίου στο ουκρανικό, εξέρχονται πέραν των αναφερομένων στο κείμενο αρμοδιοτήτων των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως. Τούτο επιβεβαιώνει και η 8η ερωταπόκριση του Τόμου, την οποία παραθέτει επιλεκτικά ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος. Ἐν κατακλείδι η ερωταπόκριση αναφέρει:

«*Εἰ δὲ συναινοῦσι καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, εἰ τύχον εἴη μείζων ὑπόθεσις, ἀμετάβλητος ἔσται ἡ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις*»**[9]**.

Η ίδια γνώμη επαναλαμβάνεται και ἐν κατακλείδι της 7ης ερωταποκρίσεως: «*Ἐὰν δὲ περὶ ὧν ἐγκαλεῖτο, ἔκκλητον καλέσῃ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἀπόφασιν ἐκδεκτέον. Εἰ δὲ συναινέσειεν καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, οὐδεμίας ἔτι προφάσεως λείπεται χώρα, περὶ ὧν ἐγκαλεῖται*»**[10]**.

Συνεπώς, κατά τον Τόμο, οι αποφάσεις του Κωνσταντινουπόλεως, πρώτον, δεν είναι αυτές καθεαυτές τελεσίδικες˙ δεύτερον, για να τις αποδοθεί αυτός ο χαρακτήρας χρειάζεται η συναίνεση των «λοιπῶν Πατριαρχῶν», δηλαδή των Προκαθημένων όλων των κατά τόπους Ορθοδόξων Εκκλησιών. Οι διατάξεις αυτού του κειμένου δύσκολα μπορούν να χρησιμεύουν ως επιβεβαίωση του δήθεν υφισταμένου δικαιώματος των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως να επεμβαίνουν μονομερώς στα εσωτερικά μιας άλλης αυτοκεφάλου Εκκλησίας, κατά περιφρόνηση όχι μόνο της συναινέσεως των λοιπών Εκκλησιών, αλλά και παρά την σαφώς εκπεφρασμένη διαφωνία για τις ενέργειές του.

Απολύτως αυθαιρέτως, προς επιβεβαίωση της θέσεώς του, παραθέτει ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος την 21η ερωταπόκριση, η οποία πραγματεύεται τη υποδικία μητροπολίτη ή Πατριάρχη προς τους επισκόπους της οικείας αυτών Εκκλησίας, ουδόλως αναφερομένη στο θέμα των ειδικών δικαιωμάτων του Προκαθημένου Κωνσταντινουπόλεως.

Η 22η ερωταπόκριση, την οποία επικαλείται επίσης το Γράμμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, λέγει ότι σε περίπτωση όταν επίσκοπὸς τις θελήσει να ασκήσει έκκλητο προς το «ανώτερο δικαστήριο», παρόλο που είχε ήδη καταδικασθεί μέχρι τότε εγγράφως από τον Κωνσταντινουπόλεως και τους λοιπούς Πατριάρχες, στερείται ενός τέτοιου δικαιώματος. Είναι χαρακτηριστικό ότι η παρούσα αρχή σε περίπτωση του εκκλήτου του Μιχαήλ (Φιλαρέτου) Ντενισένκο όχι μόνο δεν δικαιολογεί τις ενέργειες του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, ο οποίος αποφάσισε θετικά σχετικά με αυτή τον Οκτώβριο 2018, αλλά και τις απαγορεύει ρητώς. Η έκπτωση του πρώην μητροπολίτη Φιλαρέτου Ντενισένκο από την Ιερά Σύνοδο Ιεραρχίας της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας ακόμη τη δεκαετία 1990 ενεκρίθη από τους Προκαθημένους των περισσοτέρων κατά τόπους Εκκλησιών, συμπεριλαμβανομένου και του ίδιου του Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Μετά ταύτα, κατά το πνεύμα της 22ης ερωταποκρίσεως ο πρώην Κιέβου έχασε οριστικά κάθε δικαίωμα του εκκλήτου.

5. Σύμφωνα με τον Πατριάρχη Βαρθολομαίο, η Κωνσταντινουπολίτις Εκκλησία επωμίζεται την ευθύνη της διαιτήσεως και επιλύσεως «διαφορῶν τῶν ἀναφυεισῶν μεταξὺ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν», της επιρρώσεως «τῆς ἔστιν ὅτε ἀνεπαρκοὺς ἐνεργείας τῶν πνευματικῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, και γενικώς τῆς αποσοβήσεως «τῶν παντοίων ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν κινδύνων τῶν ἐπαπειλούντων τὴν εὐστάθειαν» τῶν κατά τόπους Εκκλησιών. Και μια τέτοια μάλιστα παρέμβαση η Κωνσταντινουπολίτις Εκκλησίας δικαιούται να ασκήσει τόσο «αὐτεπαγγέλτως καὶ ὡς ἐκ καθήκοντος», όσο και «κατ᾽ ἐπίκλησιν τῶν ἐνδιαφερομένων».

Είναι ολοφάνερο ότι οι παρόμοιες αξιώσεις, οι οποίες δικαιολογούν τη μονομερή και μη συντονισμένη παρέμβαση στα εσωτερικά οιασδήποτε αυτοκεφάλου Εκκλησίας με κάθε πρόσχημα, όχι μόνο δεν επιβεβαιώνονται από τους κανόνες, αλλά και προσκρούουν άμεσα στις βασικές εκκλησιαστικές διατάξεις, οι οποίες απαγορεύουν παρεμβάσεις επισκόπων μιας Εκκλησίας στα της άλλης. Είναι περιττό να πούμε ότι ουδείς και ουδέποτε έδωσε στον Κωνσταντινουπόλεως δικαίωμα να καθορίσει την «ανεπάρκεια ενεργειών» των Προκαθημένων των λοιπών Εκκλησιών, όπως και ουδείς του ανέθεσε καθήκον να προσδιορίσει «κινδύνους» προς την αποτροπή των. Παράλληλα, η ιστορία γνωρίζει αρκετές περιπτώσεις όταν κίνδυνο για την Οικουμενική Ορθοδοξία παρουσίαζαν ακριβώς οι ενέργειες και οι διδασκαλίες των ιδίων των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως. Έτσι, προς αποτροπή της ταραχής, την οποία προκάλεσε με τις πλάνες του ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, συνήλθε η Γ᾽ Οικουμενική Σύνοδος, η οποία καταδίκασε την αίρεση του Κωνσταντινουπόλεως Νεστορίου, ενώ η αντιπροσωπεία των συνοδικών πατέρων στην Κωνσταντινούπολη χειροτόνησε τον Ορθόδοξο διάδοχό του τον Μαξιμιανό.

6. Το Γράμμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου υποστηρίζει ότι «αἱ ἐπὶ μέρους κατὰ τὸν παρελθόντα καὶ τὸν νῦν αἰῶνα διορθόδοξοι προσπάθειαι καὶ πρωτοβουλίαι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐσφαλμένως ἐξελήφθησαν τυχὸν ὑπὸ τινων ὡς ἀπεμπόλησις τῶν τοιούτων ἀμετακινήτων εὐθυνῶν ἅμα δὲ καὶ διακονικῶν προνομιῶν αὐτῆς ἐν ὀνόματι οἱονεὶ τινὸς κοινοβουλευτικῆς ὁμοσπονδίας…τῶν ἐπὶ μέρους Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν».

Είναι προφανής στην παρούσα διατύπωση η άμεση αποχώρηση από τη συνοδικότητα υπέρ της μοναρχικής αρχής του εκκλησιαστικού πολιτεύματος. Έχουμε να κάνουμε με την άρνηση των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως να διαδραματίζουν το συντονιστικό ρόλο στην Ορθοδοξία, στον οποίο έκαναν επανειλημμένες αναφορές κατά το παρελθόν, και με την εκ των πραγμάτων ανακήρυξη της μοναρχίας του Προκαθημένου της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως υπό τη μορφή της «μετακινήτου εὐθύνης» και των «διακονικῶν προνομιῶν» αυτών.

Το Γράμμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου χαρακτηρίζει κατὰ τρόπο ταπεινωτικό το συνοδικό πολίτευμα της Εκκλησίας «κοινοβουλευτικὴ ὁμοσπονδία». Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι το μοντέλο της «ομοσπονδίας» είχε μια διευρυμένη χρήση στη θεολογική γραμματεία του 19^{ου} και 20^{ου} αι. Ατελές ὡς κάθε περιγραφικό μοντέλο, ἐν τούτοις εντάχθηκε στο θεολογικό λεξιλόγιο αποκλειστικά ὡς εργαλείο κριτικής του εκκλησιαστικού μοναρχισμού της Ρώμης**[11]**. Ουδέποτε και σε οιονδήποτε αυτή η περιορισμένη χρήση της λέξεως προκαλούσε αντίδραση. Ακόμη περισσότερο, κατά το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} οι ίδιοι οι ιεράρχες του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως έκαναν ευρεία χρήση των μορφών της «ομοσπονδίας» και του «δημοκρατισμού» προκειμένου να περιγράψουν το μοντέλο της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Λ.χ., ο μητροπολίτης Σελευκείας Γερμανός Στρινόπουλος στο λόγο του κατά την ενθρόνιση του Κωνσταντινουπόλεως Μελετίου Δ᾽ Μεταξάκη το έτος 1922 χαρακτήρισε το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως «τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, τὸ κέντρον, εἰς ὅ συνέρχονται καὶ ἀφ᾽οὗ ἐκπορεύονται οἱ τὸ ὅλον σῶμα συγκροτοῦσαι ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι», και όμως στη συνέχεια σημείωνε: «Ταῦτα λέγων δὲν εἰσηγοῦμαι, ἄπαγε! παπικὴν μοναρχίαν καὶ συγκέντρωσιν τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἐν ταῖς χερσὶ μιᾶς τοπικῆς

Ἐκκλησίας ἤ καὶ ἑνὸς μόνου ἀτόμου ἐπὶ προφανεῖ καταλύσει θεσμῶν αἰωνίων, τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ ὁμοσπονδιακοῦ πολιτεύματος ἐφ'ᾧ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς ἐναβρύνεται ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία»**[12]**. Ο ίδιος ο Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης δεν αποκαλεί τον Πάπα Ρώμης «κεφαλή» της Χριστιανικής Εκκλησίας, αλλά «Πρόεδρο τῆς Χριστιανικῆς Ὁμοσπονδίας»**[13]**. Η παρατηρούμενη τα τελευταία απομάκρυνση από την αρκούντως σαφή και περιορισμένη στην έννοιά της εικόνα της ομοσπονδίας προς περιγραφή του μοντέλου της Ορθοδόξου Εκκλησίας, αποτελεί σύμπτωμα ότι σειρά ιεραρχών και θεολόγων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, συμπεριλαμβανομένου και του ιδίου του Πατριάρχη Βαρθολομαίου, αναθεώρησαν τη στάση τους έναντι του εκκλησιαστικού πολιτεύματος με την πρόσληψη εκείνου του μοναρχικού μοντέλου της Εκκλησίας, το οποίο επί μια και πλέον χιλιετία δεχόταν συνεπή κριτική των προκατόχων τους.

7. Το Γράμμα του Πατριάρχη Βαρθολομαίου ανακηρύσσει την Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως «κοινή τροφὸ τῶν Ὀρθοδόξων» με δικαίωμα όχι μόνο να χορηγεί τα αυτοκέφαλα, αλλά και ανάλογα με την περίπτωση, κατά την κρίση της, να καθορίσει το περιεχόμενό των.

Πασίγνωστο τυγχάνει ότι το κανονικό δίκαιο της Ορθοδόξου Εκκλησίας δεν εμπεριέχει διατάξεις, οι οποίες να καθορίζουν τη διαδικασία ανακηρύξεως και αναγνωρίσεως του αυτοκεφάλου. Στερείται βάσεως η ονομασία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως «κοινή τροφός τῶν Ὀρθοδόξων»: ιστορικά οι Προκαθήμενοι της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δεν καθόριζαν αυτοτελώς ούτε τα όρια των ετέρων Εκκλησιών, αλλά ούτε και τα δικά των.

Τη βυζαντινή περίοδο εκάστη αλλαγή καθεστώτων μητροπόλεων εντός του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, καθώς και οι εδαφικές μεταβολές τού ιδίου του Πατριαρχείου, γίνονταν με διατάγματα αυτοκρατόρων και κατόπιν πρωτοβουλιών αυτών. Η δικαιοδοσία του Κωνσταντινουπόλεως καθορίσθηκε με το διάταγμα του αυτοκράτορα Μαρκιανού (450–457), βάσει του υιοθετηθέντος από την Δ' Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνος 28^{ου} κανόνα εντός των ορίων των διοικήσεων Θράκης, Ασίας και Πόντου της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Αργότερα το κανονικό έδαφος του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως διευρυνόταν και συρρικνωνόταν κατ΄επανάληψιν. Έτσι, τον 7ο αι. οι εικονομάχοι αυτοκράτορες ενέταξαν στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως εδάφη του Ανατολικού Ιλλυρικού, της Νότιας Ιταλίας και της Σικελίας. Την Οθωμανική εποχή οι Οθωμανικές αρχές ενέταξαν στη δικαιοδοσία της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως περιοχές των καταργηθέντων από τους ιδίους Πατριαρχείων Τιρνόβου και Πεκίου, εκτός από τα εδάφη, τα οποία ο Κωνσταντινουπόλεως εξακολουθούσε να ποιμαίνει βάσει των προειλημμένων αποφάσεων των Βυζαντινών αυτοκρατόρων.

Σύμφωνα με την Βυζαντινή κρατική δικανική πρακτική, η οποία βασιζόταν στην από τους Ρωμαϊκούς νόμους αναγνωριζομένης αρμοδιότητας του αυτοκράτορα να χειρίζεται τα θεία (res divinae) ως μέρος του δημοσίου δικαίου, ο αυτοκράτορας ὡς «δεσπότης τῆς οἰκουμένης» διαχειριζόταν όλες τις εξωτερικές υποθέσεις των μεμονωμένων Τοπικών Εκκλησιών, οι οποίες κατά τη Βυζαντινή ορολογία αποκαλούντο «οἰκουμενικαί» ή «αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαι».

Ειδικότερα δε, τούτο είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση από τον αυτοκράτορα τόσο των νέων μητροπόλεων, όσο και των ολοκλήρων αυτοκεφάλων Εκκλησιών, οι οποίες συμπεριέλαβαν εδάφη μερικών μητροπόλεων και διαποιμαίνονταν από Αρχιεπισκόπους. Στις αποφάσεις της τελευταίας κατηγορίας εντάσσεται και η απονομή προνομιών στην Εκκλησία της Α' Ιουστινιανής το 533 από τον αυτοκράτορα Ιουστινιανό**[14]**, η εκχώρηση του αυτοκεφάλου στη Εκκλησία της Ραβέννας το 666 από τον αυτοκράτορα Κώνστα Β' **[15]**, η αναγνώριση της αυτοκεφαλίας της Βουλγαρικής Εκκλησίας το 927 από τους αυτοκράτορες Κωνσταντίνο Ζ' Πορφυρογέννητο και το Ρωμανό Λακαπηνό**[16]**, η δημιουργία της Αυτοκεφάλου Αρχιεπισκοπής Αχρίδος το 1018 από τον αυτοκράτορα Βασίλειο Β'**[17]**, η εκχώρηση της αυτοκεφαλίας της Σερβικής Εκκλησίας το 1219 από

τον αυτοκράτορα Θεόδωρο Λάσκαρη.

Η μονομερής απονομή του αυτοκεφάλου στις Εκκλησίες Ελλάδος, Ρουμανίας, Σερβίας και τις λοιπές Εκκλησίες το 19ο και 20ο αι. από τη Σύνοδο του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως αποτελεί πράξη των νεότερων χρόνων, η θεμελίωση της οποίας είναι αδύνατο να ανακαλυφθεί στους εκκλησιαστικούς κανόνες της εποχής των Οικουμενικών Συνόδων. Παράλληλα, το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως δεν ήταν η μόνη Εκκλησία, η οποία χορηγούσε αυτοκέφαλο εκτός των ορίων της αυτοκρατορίας. Έτσι, η Εκκλησία της Γεωργίας έλαβε το αυτοκέφαλό της από την Εκκλησία Αντιοχείας, κάτι το οποίο μαρτυρεί ο Βαλσάμων:

«Τὸν δὲ Ἰβηρίας ἐτίμησεν ἡ διαγνωσις τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Λέγεται γὰρ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας κυροῦ Πέτρου, γέγονεν οἰκονομία συνοδικὴ, ἐλευθέραν εἶναι καὶ αὐτοκέφαλον τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἰβηρίας, ὑποκειμένην τότε τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας»**[18]**.

8. Συνεχίζοντας το θέμα του αυτοκεφάλου, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος αποκαλεί εσφαλμένη την αντίληψη «αυταρκών τοπικών εκκλησιών, διευκρινίζοντας ότι τα Αυτοκέφαλα καθεστώτα «οὐ τυγχάνουσιν ἀμετακίνητον καὶ στατικόν σύστημα ἀλλά προσαρμοζόμενον εἰς τὰς ποιμαντικὰς ἐπιταγὰς τῆς σήμερον, μεθ᾽ ἱερότητος καὶ πολλῆς περισκέψεως». Οι υφιστάμενες σήμερα Αυτοκέφαλες Εκκλησίες ο Πατριάρχης προσδιορίζει ὡς «τὰ νεωστί καὶ οὕτω καλούμενα «αὐτοκέφαλα».

Το εκκλησιολογικό μοντέλο, το οποίο εισηγείται ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, εισάγει μία ιεραρχία Εκκλησιών με επικεφαλής το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, ὡς «διαιτητής», «επίτροπος» και «κοινός τροφός των Ορθοδόξων». Στη δεύτερη θέση κατατάσσονται οι παλαίφατες Εκκλησίες με το καθεστώς αυτών, το οποίο είχε κατοχυρωθεί στις πράξεις των Οικουμενικών Συνόδων, να σέβεται, αλλά τούτο δεν αποκλείει όμως το ενδεχόμενο της παρεμβάσεως στα εσωτερικά τους από πλευράς Κωνσταντινουπόλεως. Και τέλος, στην τελευταία βαθμίδα κατατάσσονται «τὰ νεωστί καὶ οὕτω καλούμενα «αὐτοκέφαλα», δηλαδή όλες οι υπόλοιπες Αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίας μέχρι ολικής καταργήσεως αυτών με μια βουλητική απόφαση της Συνόδου στην Ιστανμπούλ.

Ένα τέτοιο δόγμα απαξιώνει εντελώς το νόημα του αυτοκεφάλου και έρχεται σε αντίθεση με την Ορθόδοξη εκκλησιολογία. Τα σχετικά με τα ίσα δικαιώματα όλων των Πατριαρχών ακόμη και στα πλαίσια του υφισταμένου τη βυζαντινή εποχή θεσμού της Πενταρχίας, το οποίο επικαλείται ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, ειπώθηκαν προηγουμένως.

9. Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος, προκειμένου να αιτιολογήσει την απόφαση αποδοχής των Ουκρανών σχισματικών στην εκκλησιαστική κοινωνία «εἰς τὸν οἰκεῖον αὐτῶν βαθμὸν», επικαλείται το προηγούμενο θεραπείας του Μελιτιανού σχίσματος από τον Α’ Οικουμενική Σύνοδο, δηλώνοντας ότι οι Μελιτιανοί Επίσκοποι, οι οποίοι χειροτονήθηκαν εντός σχίσματος, «ἁπάντων ἀποκατασταθέντων ἄνευ ἀναχειροτονίας εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῖς βαθμοὺς». Προς ενίσχυση της θέσεώς του ο Πατριάρχης επικαλείται την πραγματεία του Μητροπολίτη Αγχιάλου Βασιλείου Αστερίου, παραθέτοντας παρεμπιπτόντως στο Γράμμα του την εσφαλμένη ημερομηνία της συντάξεως αυτής το 1877, ενώ στην πραγματικότητα συντάχθηκε το 1887.

Ο ισχυρισμός, ἐν τούτοις, του Πατριάρχη Βαρθολομαίου δεν υποστηρίζεται από τα κείμενα της ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.

Η συνοδική επιστολή, η οποία πραγματεύεται το ἐν λόγῳ ζήτημα, αναφέρει την αποδοχή στην εκκλησιαστική κοινωνία *τῶν δὲ ὑπ' αὐτοῦ [δηλαδή του πρώην Λυκοπόλεως Μελιτίου] κατασταθέντων* ***μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντων***. Σημειωτέον ότι, ακολουθών τον Αγχιάλου Βασίλειο, ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος αναδημοσιεύει τα του Αγίου Θεοδώρου Στουδίτου, ο οποίος θεωρούσε ότι οι επανερχόμενοι από το Μελιτιανό σχίσμα μέχρι το 7ο αι. γίνονταν δεκτοί άνευ αναχειροτονίας και χρίσεως Μύρου. Παρά ταύτα, ο Μητροπολίτης Βασίλειος Αστερίου, στην πραγματεία του οποίου, κατά τον Πατριάρχη Βαρθολομαίου, «περιγράφεται διὰ πολλῶν καὶ βεβαίων ἡ διαχρονικὴ θέσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τοῦ ζητήματος» του κύρους της χειροτονίας στους σχισματικούς, προχωρεί σε μια σπουδαία συμπλήρωση: «Πιθανὸν ὅμως ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν [δηλαδὴ τῶν μελιτιανῶν] ἐπιστρέφοντες κληρικοὶ εβεβαιοῦντο ἐν τοῖς οἰκείοις ἱερατικοῖς βαθμοῖς διὰ εὐχῆς μετὰ χειροθεσίας, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' οἰκουμενικῆς συνόδου τὴν ἐκδηλουμένην ἐν τε τῇ προμνημονευθείσῃ συνοδικῇ ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῷ η' κανόνι»**[19]**.

Το ότι οι εντός του σχίσματος τελεσθείσες χειροτονίες δεν γίνονταν δεκτές μόνο με την αποδοχή της σχετικής συνοδικής αποφάσεως ακριβώς και τονίζει ο 8ος κανόνας της Α' Οικουμενικής Συνόδου, η οποία επιλαμβάνετο του Νοβατιανού σχίσματος, το οποίο επίσης αναφέρει ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος. Σύμφωνα με τον ὡς ἄνω κανόνα οι επανερχόμενοι από τους Νοβατιανούς κληρικοί γίνονταν δεκτοί από την Εκκλησία διά της χειροθεσίας («ὥστε χειροθετουμένους αὐτούς») υπό τον όρο να δώσουν την έγγραφη ομολογία της Ορθοδόξου πίστεως. Έτσι, και στις δύο περιπτώσεις η παραδοχή στην εκκλησιαστική κοινωνία των σχισματικών κληρικών ετελείτο κάθε φορά ανάλογα με την συγκεκριμένη περίπτωση. Το συλλείτουργο με τους Ουκρανούς σχισματικούς και η αποδοχή αυτών στην ευχαριστιακή κοινωνία βάσει μόνο μιας συνοδικής αποφάσεως της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, άνευ βεβαιώσεως και ακόμη έρευνας της αποστολικής διαδοχής των τελεσθεισών εντός του σχίσματος χειροτονιών, ουδέν κοινό έχει με την πράξη θεραπείας του Μελιτιανού και του Νοβατιανού σχισμάτος.

Μια πηγή: https://mospat.ru/gr/news/46337/